

ZAMONAVIY ESTRADA VA KOMPAZITORLIK SAN'ATINING XOZIRGI KUNDAGI YUTUQ VA KAMCHILIKLARI

Rasulov Doston Alisher o'g'li

O'zbekiston davlat konservatoriyasi huzuridagi B.Zokirov nomidagi milliy estrada san'at instituti
Kompozitor va aranjirovka kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7118692>

Annotatsiya. Maqolada O'zbekistonga estrada musiqasining kirib kelishi va uning turli davrlar mobaynida rivojlanishi, shuningdek qo'shtirnoq ichidagi hozirgi kun estada musiqasining ko'ngil ochar dasturga aylanib borishini keltirib chiqargan salbiy omillar borasida mulohaza yuritiladi.

Kalit so'zlar: estrada musiqasi, yangi davr musiqasi, transformatsiya, ommaviy musiqa, ommaviy madaniyat, davr talabi, kontsert shoulari.

ДОСТИЖЕНИЯ И НЕДОСТАТКИ СОВРЕМЕННОГО ЭСТРАДНОГО И КОМПОЗИТОРСКОГО ИСКУССТВА

Аннотация. В статье рассматриваются внедрение эстрадной музыки в Узбекистан и ее развитие в разные периоды, а также негативные факторы, которые привели к тому, что современная эстрадная музыка стала развлекательной программой.

Ключевые слова: эстрадная музыка, музыка новой эры, трансформация, популярная музыка, популярная культура, веление времени, концертные шоу.

ACHIEVEMENTS AND DISADVANTAGES OF MODERN VARIETY AND COMPOSITION ART

Abstract. The article discusses the introduction of pop music to Uzbekistan and its development during different periods, as well as the negative factors that caused the current pop music to become an entertainment program.

Keywords: pop music, new era music, transformation, popular music, popular culture, demand of the time, concert shows.

KIRISH

Hozirgi kunda O'zbekistonda nafaqat tub siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy o'zgarishlar, balki san'at, madaniyat va jamoatchilik ongida ham jiddiy o'zgarishlar yuz bermoqda. Hozirgi vaqtda o'zbek badiiy madaniyatida estrada musiqasi alohida o'ringa ega. Telekommunikatsiya texnologiyalari va ommaviy axborot vositalarining jadal rivojlanishi estrada musiqasiga qiziqishning ortishiga sabab bo'ldi. Yoshlar, ayniqsa, o'smir yoshdagilar haqiqiy san'atni soxtasidan ajrata olmaydilar va natijada ushbu shubhali sifatidagi musiqiy asarlar yosh avlod tomonidan osongina qabul qilinishiga olib keladi.

TADQIQOT MATERALLARI VA METODOLOGIYASI

Hozirgi kunda estrada mafkura o'rini ma'lum darajada egallab, yoshlar ongiga ta'sir o'tkazishning samarali usuliga aylandi. Bu ta'sir haqiqatan ham ulkan. Oxirgi o'n yilliklarda tadqiqotchilar va olimlar tomonidan san'atning ushbu turiga, estrada musiqasining shakllanish tarixi, kelib chiqishi, terminologik va nazariy masalalariga qiziqish ortdi; uning o'zbek va jahon badiiy madaniyatida, umuman madaniyat va san'atdagi o'rni va rolini aniqlashga harakat qilmoqda. Bugungi kunga qadar yaratilgan estrada asarlarining hajmi katta musiqiy qatlam bo'lib, u odatda bir tomondan musiqa san'ati hodisasi, ikkinchi tomondan esa ommaviy madaniyat hodisasi sifatida qaraladi. Ommaviy musiqa, ommaviy madaniyat, klassik musiqa san'ati

tushunchalari bu yerda shu qadar o'zaro chambarchas o'zaro bog'langanki, ba'zida birini ikkinchisidan aniq ajratib bo'lmaydi. Yaqin vaqtgacha o'zbek musiqa fanlar akademiyasi estrada (mashhur, ommaviy) musiqasini jiddiy ijod sifatida qabul qilmagan. Musiqashunoslik uchun bu yo'nalish, go'yo mavjud emas edi. O'rta va oliy ta'lim musiqa ta'lim muassasalari uchun o'quv-metodik qo'llanmalar, musiqashunoslik jurnallarida musiqiy estrada mavzusiga oid ma'lumotlar va ilmiy nashrlar arzimasi miqdorda bo'lgan. So'nggi bir necha o'n yilliklar ichida butun insoniyat tarixida musiqaning omma ongida eng katta transformatsiya sodir bo'ldi. Ushbu jarayonni ajratib turadigan o'ziga xos xususiyatlar XX asrda sodir bo'lgan shunga o'xshash jarayonlarga xos bo'lib san'atning deyarli barcha turlarida jumladan individual hamda ijtimoiy faoliyat sohaslarida - ommaviy madaniyatning o'ziga xos kengayishi kuzatildi.

Aytish mumkinki, zamonaviy jamiyat xoh hayotning barcha sohaslarida bo'lsin, o'zining eng xilma-xil ko'rinishlarida musiqasiz yashay olmaydi, bu haqiqiy musiqiy pandemiya[1].

Tadqiqot materiallari va metodikasi

Musiqaning ijtimoiy hayotdagi roli beqiyos darajada oshdi va har kuni tobora keng miqyosda o'sishda davom etib, tsivilizatsiyaning barqaror ishlashini ta'minlamoqda. Estrada faoliyatini rivojlantirish tendentsiyalari bilan bog'liq masalalar turli adabiyotlar doirasida ko'rib chiqiladi: bular ijtimoiy-madaniy hamda ijtimoiy-madaniy faoliyat nazariyasi bo'yicha turli qo'llanmalar, shuningdek estrada bo'yicha maxsus adabiyotlar, olimlarimiz dissertatsiyalarini o'z ichiga oladi. Bulardan: D.Mullajonov, S. Begmatov, T.G'ofurbekov, R.Yunusov, d.Jamalova kabi olimlarimizning ishlarini e'tirof etishimiz darkor.

Tadqiqotimizning maqsadi: konsert faoliyatining ijtimoiy-madaniy mohiyati va funksiyalarini aniqlash, shuningdek, O'zbekiston konsert faoliyati va sahna bozorining rivojlanish tendentsiyalarini ko'rib chiqishdan iborat bo'lib, ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni o'z oldiga qo'ydi:

- estrada san'ati fenomeni va uning mohiyatini aniqlash;
- O'zbekistonda konsert faoliyatining tarixi va kelib chiqishini ko'rib chiqing;
- O'zbekistonda kompozitorlik faoliyatini rivojlantirishning hozirgi tendentsiyalarini ko'rib chiqish;
- O'zbekistonda kompozitorlik faoliyatini rivojlantirishning asosiy muammolarini aniqlash.

TADQIQOT NATIJALARI

"Estrada san'ati turli janr turlarini o'zida mujassam etgan bo'lib, ularning umumiyligi ommaviy namoyishning turli sharoitlariga oson moslashishda, harakatning qisqa davom etishida, badiiy ifoda vositalarining jamlanishidadir, bu esa ijodiy individuallikni yorqin aniqlashga yordam beradi. ijrochining, jonli so'z bilan bog'langan janrlar sohasida esa, o'tilgan mavzularning dolzarbligi, o'tkir ijtimoiy-siyosiy dolzarbligi, yumor, satira va publitsistika unsurlarining ustunligida [2, 31-36].

O'zbekistonda ham havaskor, ham professional sahna mavjud bo'lib, "Estrada" degan keng tushuncha nafaqat yengil musiqaning turli shakllarini, balki akrobatika, ko'ngilochar, raqs, badiiy so'z, sirk elementlari, havaskor san'at turlari va boshqa ko'p narsalarni o'zlashtirdi.

Estrada musiqasi odatda turli shakl va janrlar bilan tavsiflanadi, ammo ularni uchta asosiy guruhga bo'lish mumkin:

- estrada konsertlarida barcha turdagi chiqishlarni birlashtirgan konsert sahnasi (ilgari "divertissement");

- teatr sahnasi (miniatyura teatri, kabare teatrlari, kafe-teatrlarning kamer tomoshalari yoki keng ko'lamli kontsert revyusi, teatrlashtirilgan syujetlar, ko'plab ijrochilar ishtirokidagi musiqa zali va sahna jihozlaridan foydalanish);

- bayramona sahna (xalq bayramlari, ommaviy sport bayramlari, sport va kontsert chiqishlariga to'la, shuningdek, ballar, karnavallar, maskaradlar, festivallar va boshqalar)[3, 19].

O'tgan asrning 60-yillaridan estrada musiqasi san'at va madaniyat arboblari, turli bilim sohalari tadqiqotchilari e'tiborini tortdi, davriy nashrlar sahifalarida bahs-munozaralarga, ilmiy jamoatchilikda bahslarga sabab bo'ldi. O'zbek estrada san'atining butun tarixi davomida u bir necha bor o'ziga bo'lgan munosabatni o'zgartirgan. Mahalliy fanda estrada san'ati va shu nuqtai nazardan jazz, so'ngra rok musiqasi an'anaviy ravishda ommaviy madaniyatning ko'rinishlari sifatida qaralib, uni pedagogika, ijtimoiy psixologiya, sotsiologiya va boshqa ijtimoiy fanlar doirasida o'rganish ob'ektiga aylantirdi. Bugungi kunga qadar madaniyatshunos va siyosatshunoslarning zamonaviy estrada san'ati muammolari va u yaratgan ijtimoiy-madaniy hodisalarga bo'lgan qiziqishi susaymagan.

So'nggi o'n yillikda "estrada", "pop musiqa" atamalari foydalanishdan chiqib ketdi. G'arbiy Evropa va Amerika terminologiyasi yangi nomlarni olib keldi: estrada musiqasi, xitlar, rok musiqa va bularning barchasi radio va televidenie efirlarini to'ldiradigan, diskotekalarda ovoz tarqatadigan "ommaviy musiqa janrlari", "ommaviy madaniyat" deb ta'riflanadi. Shunday qilib, yangi atamalarning paydo bo'lishi va eski terminologiyani qayta ko'rib chiqish, butun dunyoda mahalliy va umume'tirof etilgan atamalarning birlashishi kuzatildi. Bugungi kunda ommaviy madaniyatning asosiy iste'molchisi, o'yin-kulgiga intiladigan " omma odami" sifatida o'rin olgan tinglovchi o'zi "iste'mol qilgan" musiqiy asarlarga nisbatan tanqidiy, to'g'rirog'i tahliliy munosabatdan ancha yiroq.

Zamonaviy ommaviy madaniyatga ergashgan odam musiqa ongli fikrlashni talab qiladi, degan da'volarga shubha bilan qaraydi; u ko'pincha musiqa olamiga bo'lgan munosabatidan to'liq qoniqadi va umuman olganda, uning mavjudligini tan olmagan holda, yengil-yelpiligidan mamnun; u tushunarsiz va erishib bo'lmaydigan narsalarni masxara qiladi va unga kamsituvchi munosabatda bo'ladi; u faqat psixofiziologik darajada uning idrok etishi mumkin bo'lgan narsani tushunarli deb tan olishga rozi. Tinglovchi quvnoq o'zini tubdan yangi tashkil etilgan makonda topadi va shunga mos ravishda o'zini tutadi: bir vaqtning o'zida vizual va eshitish ob'ekti deb atash mumkin bo'lgan zamonaviy musiqa ko'rinishlarining tinglovchilari - tomoshabinlar qichqirishadi, musiqa ritmiga sakrashadi, raqsga tushing, qarsak chaling, kuling yoki hatto yig'lang, ko'pincha his-tuyg'ularingizni nazoratini yo'qotadi[4].

MUHOKAMA

Estradada PR bo'limining faoliyati imkon qadar samarali bo'lishi uchun kontsertlarga tashrif buyuradigan tomoshabinlar qanday, ular uchun nima muhim va ularga samarali ta'sir qilish usullari qanday kabi savollarga javob topish kerak.

Madaniy mahsulotga nisbatan aholini uch toifaga bo'lish mumkin:

1-toifa - Filarmoniyani biladigan va sevadigan jamoatchilik.

2-toifa - filarmoniyani biladigan, lekin uni yoqtirmaydigan jamoatchilik;

3-toifa - Filarmoniya va konservatoriya, opera va musiqali komediya teatri kabi tushunchalarni chalkashtirib yuboradigan, filarmoniya haqida umuman bilmaydigan potentsial jamoatchilik.

XULOSA

Musiqiy mahsulot iste'molchilari toifalarining har biri alohida munosabatni talab qiladi. Tinglovchilar guruhining har biriga janr bo'yicha o'xshash kontsertlar o'tkazish, plakatlarda taniqli nomlarning paydo bo'lishiga intilish kerak va hokazo[5,45].

Ko'rib chiqilgan barcha jihatlar zamonaviy filarmoniyaning madaniy makon "tarmog'ida" bo'lishga undaydi.

Bugungi kunda O'zbekistonning estrada biznesida mazmun, uning ommabopligi, idoraviy mansubligi va tashkiliy shakllari bo'yicha turli xil, kasbiy darajasi, badiiy sifati, ijodiy va tijorat vazifalari bilan ajralib turadigan ijodiy talablar mavjud.

Bugungi kunning estrada musiqasi faoliyati o'z-o'zini rivojlantirishga moyilligi bilan ajralib turadi. Jiddiy musiqa va folklor janrlarining amal qilishini ta'minlashda qo'llaniladigan usullar, asosan, davlat madaniyat siyosati bilan nisbatan zaif aloqada shakllangan. Bozor iqtisodiyotiga o'tish sharoitida estrada janrlarini rivojlantirishning samarali mexanizmi aynan barcha kuchlarni uni ongli ilmiy rivojlanishiga safarbar etish orqali samaraga erishish yo'llari yotadi.

REFERENCES

1. <p>Зрелов С.В. СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ КОНЦЕРТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ (ЭСТРАДА) // Материалы IX Международной студенческой научной конференции «Студенческий научный форум» URL: https://scienceforum.ru/2017/article/2017037500 (дата обращения: 23.09.2022).</p>
2. Бетехтин В. Современная концертная организация: формы деятельности и пути развития // Справочник руководителя учреждения культуры. 2003. No 6. С. 31–36. (Организация и управление).
3. Политика – вершина шоу-бизнеса. – М.: Алкигамма, 2001. [Электронный ресурс]. URL: <http://www.classes.ru/all-russian/russian-dictionary-Ushakov-term-85966.htm> (Дата обращения 20.05 2016 г.).
4. Кобахидзе М. Акционирования филармонии не будет / Беседу вел Дм.Морозов // Культура (Москва). 2003. 7–13 авг. (No 30). С. 1, 3.
5. Кузина, М.ЭРНСТ & ДОБРОДЕЕВ. — Профиль, № 5 (467), 13 февраля 2006 года. [Электронный ресурс]. URL: <http://www.profile.ru/items/?item=17924> (Дата обращения 20.05 2016 г.).